

**ОЦІНКА ПОКАЗНИКІВ ЯКОСТІ ТА БЕЗПЕЧНОСТІ
БДЖОЛИНОГО ОБНІЖЖЯ, ОДЕРЖАНОГО НА ТЕРИТОРІЇ З
РІЗНОЮ ЩІЛЬНІСТЮ РАДІОАКТИВНОГО ЗАБРУДНЕННЯ
Фурман С., Лісогурська Д., Кривий М., Ковальчук І., Кураченко Н.,
Дорохов В.**

*Житомирський національний агроекологічний університет,
Житомир, Україна*

Вступ. Специфіка використання квіткового пилку як лікувально-профілактичного засобу підвищує вимоги до його якості та безпечності [1]. Посилення антропогенного фактору дуже вплинуло на рівень

вмісту у бджолиному обніжжі шкідливих речовин, і зокрема радіонуклідів. На значній території України, в тому числі на Житомирському Поліссі, уже впродовж багатьох років не одержують пилок, вільний від продуктів розпаду [2, 3].

Мета полягала в оцінці показників якості та безпечності бджолиного обніжжя, одержаного на умовно «чистій» та території, забрудненій радіонуклідами.

Матеріали та методи. Для виконання досліду на пасіках господарств з різним рівнем забруднення ґрунту ^{137}Cs (умовно «чиста» територія – до 37 кБк/м^2 та забруднена радіонуклідами територія – $185\text{--}555 \text{ кБк/м}^2$) були сформовані десять бджолиних сімей-аналогів (за силою, запасами корму, кількістю розплоду, походженням, віком матки). У період з квітня по серпень від кожної бджолиної сім'ї відбирали зразки квіткового пилку та визначали показники якості і безпечності згідно із державним стандартом.

Результати та їх обговорення. Вміст ^{137}Cs у бджолиному обніжжі, відібраному на умовно «чистій» території, не залежить від періоду медоносного сезону і становить менше 1 Бк/кг . На радіоактивно забрудненій території питома активність ^{137}Cs в обніжжі варіювала від 6 до 101 Бк/кг і носила сезонний характер. У середньому за 2 роки вміст ^{137}Cs становив $41,3 \text{ Бк/кг}$. У відібраних зразках вміст води відповідав вимогам державного стандарту і був у межах 10 % (табл.1).

Таблиця 1. Фізико-хімічні показники обніжжя ($M \pm m$, $n=10$)

Показники	Щільність забруднення ґрунту ^{137}Cs , кБк/м^2	
	185-555	до 37
Вода, %	$10,1 \pm 0,05$	$10,1 \pm 0,08$
Сирий протеїн, %	$17,7 \pm 0,73$	$17,1 \pm 0,62$
Сирий жир, %	$7,2 \pm 0,47$	$7,1 \pm 0,48$
Цукри, %	$44,5 \pm 1,18$	$46,4 \pm 0,82$
pH	$4,5 \pm 0,06$	$4,6 \pm 0,07$
Мінеральні речовини, %	$3,22 \pm 0,088$	$3,54 \pm 0,067$
K, %	$0,49 \pm 0,020$	$0,57 \pm 0,013$
Ca, %	$0,29 \pm 0,035$	$0,37 \pm 0,023$
P, %	$0,42 \pm 0,034$	$0,40 \pm 0,012$
Mg, %	$0,10 \pm 0,009$	$0,11 \pm 0,008$

Найбільшим вмістом протеїну характеризувались зразки, відібрані у травні та червні. У липні спостерігалось поступове, у серпні – значне зниження вмісту протеїну. Згідно державного стандарту, вміст сирого протеїну повинен бути не менше, ніж 22%. Досліджені зразки в

середньому за 2 роки містили 17,1 %. Схожа динаміка спостерігалась і на забрудненій території. Між середніми показниками масової частки сирого жиру та рН у зразках, відібраних у різних господарствах, не було вірогідної різниці. Вміст цукрів був дещо нижчим у зразках обніжжя, відібраних на забрудненій території.

Вміст мінеральних елементів був у 1,1 рази вірогідно ($P \leq 0,05$) вищим у зразках обніжжя, відібраних на умовно «чистій» території. Серед мінеральних елементів вміст калію в 1,2 рази вірогідно ($P \leq 0,05$) вищий у зразках, відібраних на умовно «чистій» території. Середні значення вмісту фосфору та магнію у зразках обніжжя достовірно не різнились. Органолептичні показники відповідали вимогам стандарту.

Висновки. Вміст ^{137}Cs в обніжжі, виробленому за радіоактивно забрудненою територією, становив 41,3 Бк/кг, що не перевищувало норми (200 Бк/кг). На умовно «чистій» території цей показник не перевищував 1 Бк/кг. Протягом сезону спостерігаються зміни вмісту поживних речовин та мінеральних елементів у бджолиному обніжжі. Найнижчим вмістом сирого протеїну характеризувалося обніжжя, одержане у серпні, дещо вищим – у травні, червні та липні. Проте максимальні значення не досягали норми (22 %) державного стандарту. Не встановлено вірогідної різниці за вмістом жиру та цукрів. Вміст золи був вірогідно в 1,1 рази, калію – в 1,2 вищий у обніжжі, одержаному на умовно «чистій» території.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ветеринарно-санитарная оценка продуктов пчеловодства, полученных на территориях с разной плотностью радиоактивного загрязнения / С. В. Фурман, Д. В. Лисогурская, М. Н. Кривой [и др.] // Ученые записки учрежд. образ. «Витебская ордена «Знак Почета» Госуд. академия вет. медицины. – 2016. – т. 52. – Вып. 3. – С. 108–112.
2. Лисогурська Д. В. Стан галузі бджільництва у зоні радіоактивного забруднення Житомирщини / Д. В. Лисогурська, С. В. Фурман, М. М. Кривий // Вісн. ДААУ. – 2002. – № 2. – С. 79–82.
3. Оцінка вторинного радіоактивного забруднення бджолиного меду / О. В. Лисогурська, М. М. Кривий, Д. В. Лисогурська [та ін.] // Biodiversity after Chernobyl Accident : materials of International interdisciplinary scientific-practical conference, 22–23 april 2016 y. : in 2 p. – Nitra : Slovak University of Agriculture in Nitra, 2016. – P. 2. – С. 175–177.

SUMMARY

THE ESTIMATION OF QUALITY AND SAFETY OF BEE'S POLLEN FROM ZONES WITH DIFFERENT DENSE OF RADIOACTIVE CONTAMINATION
Furman S., Lisohurska D., Kryvyi M., Kovalchuk I., Kurachenko N., Dorokhov V.

It has been established that flower pollen obtained on the conditionally "safe" and contaminated ^{137}Cs territory corresponds to state standard requirements with its organoleptical, physical and chemical indices except raw protein content, which is lower than norm by 1,2-1,3 times.